

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Kullandıkları Liderlik Stillerinin Sınıf Yönetimi Davranışlarına Olan Etkilerinin İncelenmesi (Diyarbakır İli Örneği)

Çetin TAN¹, Tayfun ALTINAY²

Özet

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 15.10.2024
Kabul Tarihi: 10.12.2024
Online Yayın Tarihi:
20.12.2024

Anahtar Kelimeler:

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri, Liderlik Stilleri, Sınıf Yönetimi

DOI:

10.55238/seder.1568036

Amaç: Bu çalışmanın amacı beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin liderlik stilleri ile sınıf yönetimi davranışları arasındaki ilişkinin ortaya konulmasıdır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ilinde görev yapan 921 beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise evren içerisinden rastgele seçilen 300 beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmada veri toplamak amacıyla; Kişisel Bilgi Formu, Öğretmen Liderlik Stilleri ölçeği ve Sınıf Yönetimi Davranışları ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde Lisanslı SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Anlamlılık $P < 0,05$ olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla gruba karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarından elde edilen farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Son olarak, çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular: Araştırma bulgularına göre demokratik/katılımcı liderlik stiline sahip öğretmenler, yarı demokratik ve otokratik/baskıcı liderlik stiline sahip öğretmenlere kıyasla daha olumlu sınıf yönetimi davranışına sahiptir. Öte yandan, yarı demokratik liderlik stiline sahip öğretmenler otokratik/baskıcı liderlik stiline sahip öğretmenlerle mukayese edildiğinde daha olumlu sınıf yönetimi davranışı gerçekleştirmektedir. Son olarak, otokratik/baskıcı liderlik stiline sahip öğretmenler yarı demokratik ve demokratik/katılımcı liderlik stiline sahip öğretmenlere göre daha olumsuz sınıf yönetimi davranışında bulunmaktadır. Erkek öğretmenler, kadın öğretmenlere kıyasla nispeten daha olumsuz sınıf yönetimi davranışına sahiptir. **Sonuçlar:** Demokratik liderlik stili, sınıf yönetimi için en ideal yaklaşımdır. Bu tarz, öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamaya, onların katılımını artırmaya ve düzeni sağlarken öğrencilerin memnuniyetini kazanmaya yardımcı olmaktadır. Yarı demokratik liderlik, otokratik liderlikten daha etkili olmakla birlikte, tam demokratik liderlik kadar güçlü bir etki göstermemektedir. Cinsiyet farkı, öğretmenlerin sınıf yönetimindeki tutumlarını ve davranışlarını etkilemektedir. Kadın öğretmenlerin daha olumlu davranışlar sergilemesi, daha öğrenci merkezli bir yaklaşımı benimsemeleriyle ilişkili olabilir.

Investigating the Effects of the Leadership Styles Used by Physical Education and Sports Teachers on Classroom Management Behaviors (Diyarbakır Province Example)

Abstract

Article Info

Received: 15.10.2024
Accepted: 10.12.2024
Online Published:
20.12.2024

Keywords:

Physical Education and Sports Teachers, Leadership Styles, Classroom Management

Aim: The purpose of this study is to reveal the relationship between the leadership styles of physical education and sports teachers and their classroom management behaviors

Methods: The universe of the study consisted of 921 physical education and sports teachers working in Diyarbakır province in the 2022-2023 academic year. The sample of the study consisted of 300 physical education and sports teachers randomly selected from the universe. In order to collect data in the study; Personal Information Form, Teacher Leadership Styles Scale and Classroom Management Behaviors Scale were used. Licensed SPSS 22 package program was used in the analysis of the data. Independent samples t-test was used in the study, and one-way analysis of variance (ANOVA) was used in the comparison of more than two groups. In addition, Tukey test was performed to determine the source of the difference obtained from the one-way analysis of variance (ANOVA) results. Finally, multiple regression analysis was performed.

Results: According to the research findings, teachers with a democratic/participative leadership style have more positive classroom management behaviors compared to teachers with semi-democratic and autocratic/oppressive leadership styles. On the other hand, teachers with a semi-democratic leadership style exhibit more positive classroom management behaviors compared to teachers with autocratic/oppressive leadership styles. Finally, teachers with an autocratic/oppressive leadership style exhibit more negative classroom management behaviors compared to teachers with semi-democratic and democratic/oppressive leadership styles. Male teachers exhibit relatively more negative classroom management behaviors compared to female teachers. **Conclusion:** Democratic leadership style is the most ideal approach for classroom management. This style helps to understand students' needs, increase their participation, and gain student satisfaction while maintaining order. Semi-democratic leadership is more effective than autocratic leadership, but it does not have as strong an effect as full democratic leadership. Gender differences affect teachers' attitudes and behaviors in classroom management. The more positive behaviors of female teachers may be related to their adoption of a more student-centered approach.

¹Firat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ/Türkiye, E-mail: cettan889@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1864-4472

²Diyarbakır Millî Eğitim Müdürlüğü, Diyarbakır/Türkiye, E-mail: tayfun069069@gmail.com, ORCID: 0009-0006-5615-932X

*Bu makale yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

Liderlik kavramı insanlar için hep kritik bir noktada konumlandırılmıştır. İnsan yapısı ve yaradılışı gereği yaşamını sürdürmek için her zaman bir arada hareket etme gereksinimi hissetmiştir. İşte tam da bu noktada bireyleri bir arada tutabilen, yönlendirebilen ve inandırabilen liderler insanlık hayatındaki yerini almıştır. Bir toplumu belli hedefler doğrultusunda bir araya getirme işine liderlik denir. Liderlik toplumdaki bireyleri belli hedefler noktasında birleştirme ve hedefe ulaşma sürecinde yönlendirme yeteneğidir (Güney, 2012). Liderlik kavramı insanın varoluşundan bu döneme varan süreçte her zaman yaşamın içinde kendine yer edinmiş bir kavram olmuştur. Birçok araştırmacı birbirinden farklı tanımlamalar yapmıştır.

Liderin hedefe ulaşma sürecinde yönlendirme yaparken bunu hangi davranış biçimleriyle yapacağı önem kazanmaktadır. Liderin diğer bireylerle iletişimi, kararları almadaki iştiaresi, görev verme şekilleri ve kuralları uygulama biçimleri kuramın önemli örnekleridir (Aykan, 2002). Davranışsal liderlik kuramının temel felsefesi “iyi bir liderlik için nasıl davranılmalıdır?” sorusuna cevap bulabilmektir. Özellikler ve davranışsal yaklaşımlar süreç içerisinde yetersiz görülmeye başlamış bu yeni arayışları beraberinde getirmiştir. Liderlikte durumdan duruma değişebilen özellikler ve davranışlar olduğunu ortaya araştırmacılar yeni bir kuram oluşturma sürecine girmişlerdir. Her durumda ve bütün süreçlerde geçerli olabilecek bir liderlik tarzının mümkün olmadığını savunan durumsallık kuramında liderliğin belli şartlara göre meydana geldiği vurgulanmaktadır (Tengilimoğlu, 2005). Durumsallık kuramında lider değişen şartlara ve zamana göre aksiyon almaktadır. Buna göre benimsenen liderlik yaklaşımı yer ve zaman açısından değişkenlik gösterebilmelidir (Koçel, 2001).

Bütün disiplinlerde liderlik kavramı kendine mutlaka yer edinmiştir. Beden eğitimi ve sporda liderlik kavramına verilen önemin diğer birçok disiplinden fazla olduğu görülmektedir. Bunun en büyük nedeni üyelerle liderin ilişkisinin çok fazla olmasıdır. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin benimsedikleri liderlik tarzları ve yaklaşımları mesleklerinden ne derecede verim olacaklarını etkilemektedir (Ojeme, 1988). Antrenörlük, spor yöneticiliği veya beden eğitimi ve spor öğretmenliğinde benimsenen liderlik yaklaşımları diğer alanlarda olduğu gibi hedeflenen başarılarla ve istendik davranışlara ulaşmada belirleyici faktör olmaktadır (Toros, 2009).

Spor alanında özellikle takım sporları kategorilerinde etkili bir liderin varlığı hem hedeflere ulaşmada hem de takım birlikteliğinin sağlanmasında önemli bir etken olmaktadır (Harris ve ark., 2019).

Öğretmenler eğitim ve öğretim alanlarında her zaman doğal bir lider olarak görülmektedir. Okul ortamlarında öğrencileri, hedeflenen kazanımlara ulaştırmada belli metotlar kullanarak ilerleyen öğretmenler süreçte bu ilerleyişi güven, iletişim ve ödül gibi liderlik vasıtalarıyla yapmaktadır (Erdoğan, 2001).

Eğitim ortamlarında istenilen sınıf ikliminin oluşturulması ve sınıf içi iletişimin sağlanması daha çok öğretmenin kontrolünde olmaktadır. Sınıfın lideri konumunda olan öğretmen hedeflere belirlenen amaçları gerçekleştirmede zamana ve şartlara göre ortamı düzenleyecek veya değiştirecek kişi olmaktadır (Kadak, 2008). Literatür incelendiğinde beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin derslerinde daha çok demokratik ve otokratik liderlik tarzlarını tercih ettikleri görülmektedir. Demokratik liderlik tarzını benimseyen öğretmen sınıf içi iletişimi önemsemekte ve kararları alırken öğrencilerin fikirlerini sürece dahil etmektedir. Eğitim sürecinin başında kurallar belirlenirken sınıf içi istişareler normal karşılanmaktadır. Öğretmen öğrenci

arasında bulunan sağlam güven ilişkisi dikkat çekici bir başka özelliğidir (Tura, 2012). Otokratik liderlik tarzında tahakküm ve talimatlar ön plana çıkmaktadır. Burada lider olarak öğretmenin belirlediği kurallar çerçevesinde bir süreç yaşanmaktadır. Öğrencilerin fikir ve düşünceleri ön planda değildir. Öğretmenin otokratik tarzı kullanımı sonucu öğrencilerin yaratıcılık becerileri sekteye uğramakta bu da istenilen verime ulaşmayı engellemektedir (Güney, 1999).

Sınıf yönetiminde amaç; ders süresince öğrencilere istenilen edimlerde bulunmalarına katkıda bulunmak, öğrenmeyi engelleyecek unsurları ortadan kaldırmak ve bunun yanında motivasyonu sağlayabilmektir. Bu süreçte rehber olan öğretmen gelişen ve değişen ise öğrencidir (Uğurlu, 2016).

Erden (2008), sınıf yönetiminin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır:

1. Verimli ve etkili zaman kullanımının sağlanması,
2. Sınıf ikliminin amaca uygun bir biçimde dizayn edilmesi,
3. Öğrencilerin süreçte metabilşsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi.

Beden eğitimi ve spor dersinin öğretimi diğer derslerden birçok konuda ayrılmaktadır. Temel hedefi fiziksel gelişim ve bedensel yeteneklerin artırımı olan beden eğitimi ve spor öğretmeni genel anlamda okulun fiziksel olanakları ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak süreci yönetebilmektedir (Tamer ve Pulur, 2001). Beden eğitimi ve spor dersi, öğretmenin benimsediği yaklaşıma göre uygulamaları farklılık gösteren bir derstir. Geleneksel bir tavırla dersini sürdüren bir öğretmen şahsının belirlediği kurallara mutlak uyum bekleyecektir. Bununla beraber bireysel farklılıkları görmezden gelerek tüm bireylerden belli bir başarı beklentisi içinde olacaktır. Ancak modern bir sınıf yönetimi benimseyen beden eğitimi ve spor öğretmenin hedeflerin planlanmasından ders kurallarının belirlenmesine kadar tüm süreçlerde öğrenciyi işin içine katan bir tutum sergilemesi beklenmektedir. Bu yönetim anlayışında bireysel farklılıklar dikkate alınarak bütün öğrencilerden standart bir başarı beklentisi bulunmamaktadır (Nebioğlu, 2016).

Beden eğitimi ve spor dersi sınıf dışı alanlarda yapıldığından dersi disiplin etme süreci diğer branşlardan daha zor olmaktadır. Etkili bir sınıf yönetimi sergileyemeyen bir öğretmenin bu süreci doğru yönetememesinin sonucu olarak kontrolün kaybedilmesi muhtemel senaryolardan birisi olacaktır. Öğretmen bu sorunların önüne ancak etkili bir liderlik anlayışıyla geçebilecektir (Tortu, 2012). Beden eğitimi ve spor öğretmenleri sınıf yönetimi sürecinde birçok farklı konudan etkilenmektedir. Farklı sınıf dışı ortamlar, disiplin sorunları, dersin uygulama esnasındaki problemler ve bireylerin birbirleriyle etkileşimlerinin aşırıya kaçması durumları sınıf yönetimini sekteye uğratabilecek hadiselerden bazılarıdır (Ünlü ve Aydos, 2010).

Çalışmanın beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin ders işlerken karşılaşacağı muhtemel sınıf yönetimi davranışları sorunlarını çözmenin yanında kullanacakları liderlik stillerinin belirlenmesinde bir yol gösterici olacağı ön görülmektedir.

Bu araştırmanın amacı beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin kullandıkları liderlik stillerinin sınıf yönetimi davranışlarına olan etkilerini incelemektir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin liderlik stilleri ile sınıf yönetimi davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. İki yahut daha çok değişken arasındaki birlikteliğin varlığını ortaya çıkarmak amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2011).

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ilinde görev yapan 921 beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise evren içerisinde rastgele seçilen 300 beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmada beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin liderlik stillerini belirlemek amacıyla Öğretmen Liderlik Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Beden eğitimi ve spor sınıf yönetimi davranışlarını belirlemek amacıyla ise Beden Eğitimi Öğretmenleri Sınıf Yönetimi Davranışları Ölçeği kullanılmıştır. Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 24.11.2022 tarih ve 2022/24 sayılı kararı ile izinleri alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Öğretmen Liderlik Stilleri Ölçeği (ÖLSÖ)

Deniz ve Hasançebioğlu (2003) tarafından geliştirilmiştir. Tek boyutlu olup, McGregor'un X ve Y kuramına göre hazırlanmış 17 maddeden oluşmuştur. Ölçeğin cevaplama seçenekleri beşli Likert tipine göre hazırlanmıştır. Dereceleme maddeleri 1- Hiç Katılmıyorum, 2- Katılıyorum, 3- Orta derece katılıyorum, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen Katılıyorum seçeneklerinden oluşmaktadır. Ölçekte 5, 6, 12, 13, 14, 16 ve 17. maddelerde tersine döndürülmüş ifadeler olduğu için bu maddeler tersine (5, 4, 3, 2, 1) kodlanmıştır. Ölçekten alınacak en düşük puan 17 ve en yüksek puan ise 85'tir. 17-64 puan aralığı, otokratik/baskıcı liderliği, 65-76 puan aralığı, yarı demokratik liderliği ve 77-85 puan aralığı ise demokratik/katılımcı liderliği temsil etmektedir (Deniz ve Hasançebioğlu, 2003).

Sınıf Yönetimi Davranışları Ölçeği

Ünlü (2007) tarafından Beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetimi davranışlarını saptamak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte toplam 38 madde bulunmaktadır. Likert tipinde geliştirilen ölçekte 5 kategori bulunmaktadır. Ölçekteki maddeler; kesinlikle katılmıyorum 1 puan, katılmıyorum 2 puan, kısmen katılıyorum 3 puan, katılıyorum 4 puan, kesinlikle katılıyorum 5 puan şeklinde puanlanmaktadır. Beden Eğitimi Öğretmenleri Sınıf Yönetimi Davranışları Ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 38, en yüksek puan ise 190'dır. Puanların artması olumlu sınıf yönetimi davranışını, düşmesi ise olumsuz davranışı ifade etmektedir. Ölçekte negatif cümle bulunmadığı için ters puanlama yapılmamıştır (Ünlü, 2007).

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde Lisanslı SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Anlamlılık $P < 0,05$ olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla grupta karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarından elde edilen farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Son olarak, çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Değişken	Grup	n	%
Cinsiyet	Erkek	213	72,4
	Kadın	81	27,6
Yaş	21-25	23	7,8
	26-30	63	21,4
	31-35	89	30,3
	36-40	74	25,2
	41-+	45	15,3
Medeni Durum	Bekar	130	44,2
	Evli	164	55,8
Eğitim Durumu	Lisans	268	91,2
	Yüksek Lisans	24	8,2
	Doktora	2	0,6
Görev Yapılan Eğitim Kademesi	Lise	99	33,7
	Ortaokul	195	66,3
Kıdem Yılı	1-5	131	44,6
	6-10	63	21,4
	11-15	55	18,7
	16-20	30	10,2
	21-+	15	5,1

Tablo 1 incelendiğinde çalışma katılan öğretmenlerin %72,4'ü erkektir. %21,4'ü 26-30 yaş arasında, %30,3'ü 31-35 yaş arasında, %25,2'si 36-40 yaş arasında, %15,3'ü 41 yaş ve üzerindedir. Öğretmenlerin %55,8'i evli, %91,2'si lisans, %8,2'si yüksek lisans mezunudur. Öğretmenlerin %66,3'ü ortaokul ve %33,7'si lise eğitim kademesinde görev yapmaktadır. Öğretmenlerin %44,6'sı 1-5 yıl arası, %21,4'ü 6-10 yıl arası, %18,7'si 11-15 yıl arası, %10,2'si 16-20 yıl arası ve %5,1'i 21 yıl ve üzerinde kıdem yılına sahiptir.

Tablo 2. Öğretmen liderlik stilleri açısından sınıf yönetimi davranışlarının incelenmesi

Değişkenler	Grup	n	\bar{x}	s	F	p	
Öğretmen Liderlik Stilleri	Beden Eğitimi Öğretmenleri	Otokratik/Baskıcı	71	120,10	18,77	49,61 BF	0.000*
	Öğretmenleri	Yarı Demokratik	166	127,45	20,59		
	Sınıf Yönetimi Davranışı	Demokratik/Katılımcı	57	151,68	21,67		

* $p < 0,001$; BF=Brown-Forsythe.

Tablo 2'de öğretmen liderlik stilleri açısından beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetimi davranışı anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır ($F=49,61$; $p < 0,001$). Post Hoc testine göre demokratik/katılımcı liderlik stiline sahip öğretmenler, yarı demokratik ve otokratik/baskıcı liderlik stiline sahip öğretmenlere kıyasla daha olumlu sınıf yönetimi davranışına sahiptir. Öte yandan, yarı demokratik liderlik stiline sahip öğretmenler otokratik/baskıcı liderlik stiline sahip öğretmenlerle mukayese edildiğinde daha olumlu sınıf yönetimi davranışı gerçekleştirmektedir. Son olarak, otokratik/baskıcı liderlik stiline sahip öğretmenler yarı demokratik ve demokratik/katılımcı liderlik stiline sahip öğretmenlere göre daha olumsuz sınıf yönetimi davranışında bulunmaktadır.

Tablo 3. Öğretmenlerin bazı tanımlayıcı özellikleri açısından öğretmen liderlik stilleri ile sınıf yönetimi davranışlarına ilişkin t-testi analizi

Değişkenler	Grup	n	\bar{x}	s	t	df	p	
Cinsiyet	Öğretmen Liderlik Stilleri	Erkek	213	66,16	6,51	-1,784	292	0,075
		Kadın	81	67,75	7,66			
	Beden Eğitimi Öğretmenleri Sınıf Yönetimi Davranışı	Erkek	213	124,34	19,97	-3,936	112,95	***
		Kadın	81	137,62	27,75			

Medeni Durum	Öğretmen Liderlik Stilleri	Bekar	130	66,05	7,46	1,206	253,36	0,229
		Evli	164	67,04	6,35			
	Beden Eğitimi Öğretmenleri Sınıf Yönetimi Davranışı	Bekar	130	132,72	25,64	3,078	240,95	**
		Evli	164	124,26	20,19			
Eğitim Durumu	Öğretmen Liderlik Stilleri	Lisans	268	66,46	6,75	-1,150	292	0,251
		Lisansüstü	26	68,08	7,96			
	Beden Eğitimi Öğretmenleri Sınıf Yönetimi Davranışı	Lisans	268	125,18	21,77	-1,99	292	*
		Lisansüstü	26	136,42	25,28			
Görev Yapılan Eğitim Kademesi	Öğretmen Liderlik Stilleri	Lise	99	67,58	6,79	1,744	292	0,082
		Ortaokul	195	66,10	6,87			
	Beden Eğitimi Öğretmenleri Sınıf Yönetimi Davranışı	Lise	99	134,49	24,94	3,331	173,05	**
		Ortaokul	195	124,70	21,44			

* $p<0,05$; ** $p<0,01$; *** $p<0,001$.

Tablo 3'te cinsiyet açısından öğretmen liderlik stilleri anlamlı bir biçimde farklılık göstermez iken, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($t=-3,936$; $df=112,95$; $p<0,001$). Buna göre, kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere kıyasla daha olumlu sınıf yönetimi davranışı gerçekleştirmektedir. Medeni durum açısından öğretmen liderlik stilleri anlamlı bir biçimde farklılık göstermez iken, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($t=-3,936$; $df=112,95$; $p<0,001$). Buna göre evli öğretmenler, bekar öğretmenlere kıyasla nispeten daha olumsuz sınıf yönetimi davranışına sahiptir. Eğitim durumu açısından öğretmen liderlik stilleri anlamlı bir biçimde farklılık göstermez iken, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($t=-1,990$; $df=292$; $p<0,05$). Buna göre lisans eğitimine sahip öğretmenler, lisansüstü eğitime sahip öğretmenlere kıyasla nispeten daha olumsuz sınıf yönetimi davranışına sahiptir. Eğitim kademesi açısından öğretmen liderlik stilleri anlamlı bir biçimde farklılık göstermezken, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($t=3,331$; $df=173,05$; $p<0,01$). Buna göre ortaokul kademesinde çalışan öğretmenler, lise kademesinde çalışan öğretmenlere kıyasla nispeten daha olumsuz sınıf yönetimi davranışına sahiptir.

Tablo 4. Öğretmenlerin bazı tanımlayıcı özellikleri ile öğretmen liderlik stilleri ve beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışlarının ilişkin ANOVA testi analizi

Değişkenler		Yaş Grup	n	\bar{x}	s	F	p
Yaş	Öğretmen Liderlik Stilleri	21-25	23	66,91	7,57	3,166	*
		26-30	63	65,57	6,93		
		31-35	89	65,28	7,27		
		36-40	74	67,35	6,16		
		41 -+	45	69,24	6,01		
	Beden Eğitimi Öğretmenleri Sınıf Yönetimi Davranışı	21-25	23	136,65	24,65	2,699	*
		26-30	63	127,33	25,32		
		31-35	89	130,72	23,45		
		36-40	74	121,54	18,21		
		41 -+	45	129,76	23,88		
Kıdem Yılı	Öğretmen Liderlik Stilleri	1-5	131	65,47	7,14	5,316 BF	**
		6-10	63	65,75	7,60		
		11-15	55	68,38	4,99		
		16-20	30	70,37	5,96		
		21 yıl	15	66,00	5,48		
	Beden Eğitimi Öğretmenleri Sınıf Yönetimi Davranışı	1-5	131	129,07	23,47	0,611	0,655
		6-10	63	128,56	22,82		
		11-15	55	125,04	22,80		
		16-20	30	130,43	26,99		
		21 -+	15	122,33	12,09		

* $p<0,05$, ** $p<0,01$.

Tablo 4'te yaş açısından öğretmenlik liderlik stilleri ($F=3,166$; $p<0,05$) ile beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı ($F=2,699$; $p<0,05$) anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. PostHoc testi sonucuna göre 26-30 yaş arasındaki öğretmenler, 41 yaş ve üzerinde olan öğretmenlere göre daha otokratik/baskıcı liderlik tipine sahiptir. Benzer şekilde 31-35 yaş arasında olan öğretmenler de 41 yaş ve üzerinde olan öğretmenlere göre daha otokratik/baskıcı liderlik tipine sahiptir. 41 yaş ve üzerinde olan öğretmenler ise 26-30 yaş arası ile 31-35 yaş arasında olan öğretmenlere kıyasla daha yarı demokratik bir liderlik stiline sahiptir. Tukey testi sonucuna göre ise beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı açısından 21-25 yaş arası öğretmenler ile 36-40 yaş arasındaki öğretmenler arasında bir farklılık tespit edilmiştir ($md=15,11$; $p<0,05$). Kıdem yılı açısından yalnızca öğretmenlik liderlik stilleri ($F=4,558$; $p<0,01$) anlamlı bir biçimde farklılık göstermektedir. Tamhane testi bulgularına göre 1-5 yıl arası kıdem yılına sahip öğretmenler ile 11-15 yıl arası ($md=-2,91$; $p<0,05$) ve 16-20 yıl arası ($md=-4,90$; $p<0,05$) kıdem yılına sahip öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık vardır. 6-10 yıl arası kıdem yılına sahip öğretmenler ile 16-20 yıl arası kıdem yılına sahip öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur ($md=-4,62$; $p<0,05$).

Tablo 5. Öğretmen liderlik stillerinin beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışları üzerindeki etkisi

Değişken	B	SE B	β
Öğretmen Liderlik Stilleri	1,325	0,182	0,394***
Sabit	39,768	12,117	-

$R^2=0,155$; $\Delta R^2=0,152$; $p<0,001$; *** $p<0,001$; Bağımlı Değişken: Beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı.

Tablo 5'de görüleceği üzere öğretmen liderlik stilleri, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışını %15,5 oranında açıklamaktadır ($F(1,292)=53,588$; $p<0,001$). Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisine bakıldığında, öğretmen liderlik stillerinin, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışını istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir şekilde etkilediği dikkat çekmektedir ($B=1,325$; $p<0,001$). Öğretmen liderlik stilleri demokratik/katılımcı yönde arttığında beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışının olumlu anlamda artacağı; öğretmen liderlik stilleri otokratik/baskıcı yönde arttığında beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışının olumsuz anlamda artacağı söylenebilmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Çalışma bulgulara göre demokratik/katılımcı liderlik stiline sahip öğretmenler, yarı demokratik ve otokratik/baskıcı liderlik stiline sahip öğretmenlere kıyasla daha olumlu sınıf yönetimi davranışına sahiptir. Öte yandan, yarı demokratik liderlik stiline sahip öğretmenler otokratik/baskıcı liderlik stiline sahip öğretmenlerle mukayese edildiğinde daha olumlu sınıf yönetimi davranışı gerçekleştirmektedir. Son olarak, otokratik/baskıcı liderlik stiline sahip öğretmenler yarı demokratik ve demokratik/katılımcı liderlik stiline sahip öğretmenlere göre daha olumsuz sınıf yönetimi davranışında bulunmaktadır. Literatür incelendiğinde Özçakır (2007), beden eğitimi öğretmenlerinin demokratik sınıf yönetimi yaklaşımının yüksek düzeyde benimsedikleri belirlemiştir. Kadak'ın (2008) çalışmasında ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin liderlik stilleri ile sınıf yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemiş, öğretmenlerin otokratik liderlik stili sergilediğini belirlemiştir. Güven ve Demirhan'ın (2006) araştırmasında ise öğretmenleri demokratik liderlik yöntemiyle

çalışma yapabileceği belirtmişlerdir. Akın (2006) araştırmaya katılan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin iyi düzeyde olduğu sonucuna varmıştır.

Cinsiyet açısından öğretmen liderlik stilleri anlamlı bir biçimde farklılık göstermez iken, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre erkek öğretmenler, kadın öğretmenlere kıyasla nispeten daha olumsuz sınıf yönetimi davranışına sahiptir. Bir başka deyişle, kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere kıyasla daha olumlu sınıf yönetimi davranışı gerçekleştirmektedir. Cinsiyete göre sınıf yönetimi stilleri ilişkin bulguları Taflan'ın (Taflan, 2007) çalışma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Taflan çalışmasında sınıf yönetimi stratejilerini kadınların erkek öğretmenlere gören anlamlı düzeyde olumlu belirlediği bildirmiştir. Bila (2006), Özçakır (2007) ve Akkaya'nın (2007) araştırmalarında ise sınıf yönetimi becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varmıştır. Özçakır (2011) çalışmasında beden eğitimi öğretmenleri ile çalışmış ve öğretmenlerin sınıf yönetimi davranışlarında cinsiyete göre farklılık belirlememiştir.

Medeni durum açısından öğretmen liderlik stilleri anlamlı bir biçimde farklılık göstermez iken, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bekar öğretmenler, evli öğretmenlere kıyasla daha olumlu sınıf yönetimi davranışı gerçekleştirmektedir. Eğitim durumu açısından öğretmen liderlik stilleri anlamlı bir biçimde farklılık göstermez iken, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre lisans eğitimine sahip öğretmenler, lisansüstü eğitime sahip öğretmenlere kıyasla nispeten daha olumsuz sınıf yönetimi davranışına sahiptir. Görev yapılan eğitim kademesi açısından öğretmen liderlik stilleri anlamlı bir biçimde farklılık göstermezken, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışı anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Lise kademesinde çalışan öğretmenler, ortaokul kademesinde çalışan öğretmenlere kıyasla daha olumlu sınıf yönetimi davranışı gerçekleştirmektedir.

Yaş açısından 26-30 yaş arasındaki öğretmenler, 41 yaş ve üzerinde olan öğretmenlere göre daha otokratik/baskıcı liderlik tipine sahiptir. Benzer şekilde 31-35 yaş arasında olan öğretmenler de 41 yaş ve üzerinde olan öğretmenlere göre daha otokratik/baskıcı liderlik tipine sahiptir. 41 yaş ve üzerinde olan öğretmenler ise 26-30 yaş arası ile 31-35 yaş arasında olan öğretmenlere kıyasla daha yarı demokratik bir liderlik stiline sahiptir. 21-25 yaş arasındaki öğretmenler, 36-40 yaş arasındaki öğretmenlerle mukayese edildiğinde daha olumlu sınıf yönetimi davranışına sahiptir. Yaş ile birlik fiziksel performans gerilemenin yaşanması, öğretmenlerin tükenmişlik yaşamalarına ve meslekten gerekli zevki alamamalarına sebep olabilir. Literatür incelendiğinde Akkaya (2007), çalışmasında öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerinin yaş değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Hizmet yılına göre 1-5 yıl arası kıdem yılına sahip öğretmenler ile 11-15 yıl arası kıdem yılına sahip öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık vardır. 6-10 yıl arası kıdem yılına sahip öğretmenler ile 16-20 yıl arası kıdem yılına sahip öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur. Bu bağlamda 11-15 yıl arası ile 16-20 yıl arası kıdem yılına sahip öğretmenler 1-5 yıl arası kıdem yılı 6-10 yıl kıdem yılına sahip öğretmenlere kıyasla daha demokratik/katılımcı liderlik stiline sahiptir. Hizmet yıllarına göre literatür incelendiğinde; Güllü ve Arslan (2009) ile Akçadağ (2008)'in çalışmalarında öğretmenlerin liderlik stillerinin göre anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Öğretmen liderlik stilleri, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışını %15,5 oranında açıklamaktadır. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisine bakıldığında, öğretmen liderlik stillerinin, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışını istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir şekilde etkilediği dikkat çekmektedir. Bu bağlamda öğretmen liderlik stillerinin bir birim artması durumunda, beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışının 1,325 birim artacağı ifade edilebilir. Bir diğer deyişle, öğretmen liderlik stilleri demokratik/katılımcı yönde arttığında beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışının olumlu anlamda artacağı; öğretmen liderlik stilleri otokratik/baskıcı yönde arttığında beden eğitimi öğretmenleri sınıf yönetimi davranışının olumsuz anlamda artacağı söylenebilmektedir. Çalışma sonucunda; liderlik stilleriyle sınıf yönetimi davranışları arasındaki ilişkinin Kadak'ın (2008) yılındaki çalışma sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Kadak (2008) liderlik stilleri ile sınıf yönetimi davranışlarının katılımcılar kişisel özellikler arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptamıştır.

Demokratik liderlik stili, sınıf yönetimi için en ideal yaklaşımdır. Bu tarz, öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamaya, onların katılımını artırmaya ve düzeni sağlarken öğrencilerin memnuniyetini kazanmaya yardımcı olmaktadır. Yarı demokratik liderlik, otokratik liderlikten daha etkili olmakla birlikte, tam demokratik liderlik kadar güçlü bir etki göstermemektedir. Cinsiyet farkı, öğretmenlerin sınıf yönetimindeki tutumlarını ve davranışlarını etkilemektedir. Kadın öğretmenlerin daha olumlu davranışlar sergilemesi, daha öğrenci merkezli bir yaklaşımı benimsemeleriyle ilişkili olabilir.

Öneriler

- Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Kullandıkları Liderlik Stilleri ve Sınıf Yönetimi Davranışlarının olası etki ve ilişkilerini ortaya koymak ve eğitim kalitesini yükseltmek amacıyla, kültürel farklılıklarında göz önüne alarak, bölgesel ve ulusal çapta çalışmalar yapılabilir.
- Konuyla ilgili yapılan bilimsel çalışmaların sonuçları milli eğitim bakanlığıyla ortak bir proje kapsamında değerlendirilip, geliştirilerek eğitim kalite standartları hususunda ilerlemeler sağlanabilir ve öğretmenlere uygulanan hizmet içi eğitimler ile de öğretmenlerin eğitim konusunda gelişimleri sağlanabilir.

Kaynaklar

- Akçadağ, S. (2008). Okul öncesi öğretmenlerinin liderlik davranışları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Ankara ili örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akın, U. (2006). Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile iş doyumları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat.
- Akkaya, M. (2011). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Şişli ilçesi örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aykan, E. (2002). Girişimcilik ve girişimcilerin liderlik davranışları. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

- Bila, M. (2006). Özel ilköğretim okulu öğretmenleri ile devlet ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi yaklaşımlarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Deniz, L. ve Hasançebiöglü, T. (2003). Öğretmen liderlik stillerini belirlemeye yönelik bir ölçek çalışması. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. Sayı 17, 55-62.
- Erdem, A. R. (2008). Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi. Ankara.
- Erdoğan, İ. (2001). Sınıf yönetimi: Ders, konferans, panel ve seminer etkinliklerinde başarının yolları. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Güllü, M. ve Arslan, C. (2009). Beden eğitimi öğretmenlerinin liderlik stilleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(11), 353-368.
- Güney, S. (1999). Davranış bilimleri açısından Atatürk'ün liderliği. İstanbul: Ocak Yayınları.
- Güney, S. (2012). Liderlik. Ankara: Nobel Yayın.
- Güven, B. ve Demirhan, G. (2006). Beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetiminin öğretmen davranışı boyutuna ilişkin görüşleri. Spor Bilimleri Dergisi, 17(4), 158-172.
- Harris, T. B., Cardador, M. T., Cole, M. S., Mistry, S., & Kirkman, B. L. (2019). Are followers satisfied with conscientious leaders? The Moderating Influence of Organizational Behavior, 40(4), 456-471.
- Kadak, Z. (2008). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin liderlik stilleri ile sınıf yönetimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kalaycı, Ş. (2017). SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. Ankara: Dinamik Akademi Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Koçel, T. (2001). İşletme yöneticiliği: yönetim, organizasyon ve davranış. İstanbul: Beta Basın Yayım Dağıtım
- Nebiöglü D. (2006). Beden eğitimi dersi genel esasları ve planlaması denetimi. Ankara: Nobel.
- Ojeme, E. O. (1988). Perceived and actual role of secondary school physical educators. Journal of Teaching in Physical Education, 8, 1, 33-45.
- Özçakır, S. (2007). Beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetimi anlayışları: Düzce ili örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Taflan, A. (2007). Özel ilköğretim okulu öğretmenleri ile devlet ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi yaklaşımlarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tamer, K., ve Pulur, A. (2001). Beden eğitimi ve sporda öğretim yöntemleri. Ankara: Kozan.
- Tengilimoğlu, D. (2005). Kamu ve özel sektör örgütlerinde liderlik davranışı özelliklerinin belirlenmesine yönelik bir alan çalışması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 4(14), 1-16.
- Toros, T. (2009). Genç erkek basketbolcularda, bir sezon boyunca sporcuların algıladıkları antrenörlük davranışı, hedef yönelimleri, takım sargınlığı, algılanan motivasyonel iklim ve kolektif yeterlik ilişkisi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tortu E. (2012). İlköğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinde sınıf yönetimine ait görüşlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Tura, M. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin liderlik stillerinin öğretmenlerin iş doyumuna etkisi: Karacabey ilçesi örneği. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Uğurlu, C.T. (2016). Sınıf yönetimi. Ankara: Anı.

Ünlü, H. (2007). Öğretmenlerinin yeterlikleri ve sınıf yönetimi davranışları. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ünlü, H., Aydos, L. (2010). Beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetimi davranışları. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 15(1), 45-56.

Makale Alıntısı

Tan, Ç., & Altınay, T. (2024). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Kullandıkları Liderlik Stillerinin Sınıf Yönetimi Davranışlarına Olan Etkilerinin İncelenmesi (Diyarbakır İli Örneği) [Investigating the Effects of the Leadership Styles Used by Physical Education and Sports Teachers on Classroom Management Behaviors (Diyarbakir Province Example)]. *Spor Eğitim Dergisi*, 8(3), 167-177.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.